

Vännäs kommun
barn.utbildningsnamnden@vannas.se

2022-05-02
Dnr 2019:5616

Beslut

efter kvalitetsgranskning av skolors arbete med
lärande för hållbar utveckling vid Hammarsko-
lan enhet A-B i Vännäs kommun

Inledning

Skolinspektionen har med stöd i 26 kap. 19-20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning på Hammarskolan enhet A-B avseende verksamhetens kvalitet inom lärande för hållbar utveckling. Bakgrunden till granskningen är att Sverige genom Agenda 2030 förbundit sig att senast 2030 säkerställa att alla studerande får de kunskaper och färdigheter som behövs för att främja en hållbar utveckling. Granskningen handlar om i vilken utsträckning rektor styr och organiserar arbetet med lärande för hållbar utveckling så att det präglar utbildningen i sin helhet samt i vilken utsträckning eleverna ges möjlighet till delaktighet och inflytande i frågor som rör lärande för hållbar utveckling. Granskningen inriktas på lärande för hållbar utveckling i årskurserna 7-9.

Läsanvisning

Granskningen är uppdelat i tre bedömningsområden. Inom varje bedömningsområde har Skolinspektionen satt upp ett antal kvalitetskriterier som beskrivs i bilaga 2. I denna bilaga finns också beskrivet hur granskningen har genomförts. Granskningens författningsstöd återfinns i bilaga 3. För varje bedömningsområde görs en sammantagen bedömning av skolans/verksamhetens arbete i relation till framtagna kvalitetskriterier inom området. Kvalitetskriterierna beskriver ett arbete med lärande för hållbar utveckling av hög kvalitet. Om Skolinspektionen bedömer att utvecklingsarbete behövs för att uppfylla kvalitetskriterierna anger Skolinspektionen på vilken eller vilka punkter. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då också av skolan. Om en skola/verksamhet bedöms fungera väl begär inte Skolinspektionen motsvarande redovisning men kan lämna framåtsyftande kommentarer.

Beslut:

Skolinspektionen gör följande bedömning i relation till framtagna kvalitetskriterier vid Hammarskolan AB:

Rektors styrning för samsyn, delaktighet och samverkan i arbetet med lärande för hållbar utveckling

Skolinspektionen bedömer att arbetet vid skolenheten inom bedömningsområdet behöver utvecklas. Ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Rektorn behöver utveckla arbetet med att skapa en gemensam förståelse för hur skolan ska arbeta med lärande för hållbar utveckling så att den omfattar alla lärare och att arbetet därmed kan genomsyra utbildningen i sin helhet.

Lärares kunskaper om lärande för hållbar utveckling i utbildningen

Skolinspektionen bedömer att arbetet vid skolenheten inom bedömningsområdet behöver utvecklas. Ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Rektorn behöver kartlägga vilket behov av kompetensutveckling inom lärande för hållbar utveckling som finns bland samtliga lärare samt erbjuda kompetensutveckling utifrån vad kartläggningen visar.

Elevernas möjlighet till delaktighet och inflytande i de delar av utbildningen som berör hållbar utveckling

Skolinspektionen bedömer att arbetet vid skolenheten i årskurserna 7-9 inom det granskade bedömningsområdet fungerar väl och har inte identifierat något utvecklingsområde.

Uppföljning

Huvudmannen ska senast den 2022-11-02 redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall (bilaga 4) användas.

Redogörelsen skickas till dokument.goteborg@skolinspektionen.se eller Skolinspektionen, Box 2320, 403 15 Göteborg. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer för granskningen (dnr 2019:5616) i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömningar

Nedan redovisas Skolinspektionens bedömningar för respektive bedömningsområde.

Rektors styrning för samsyn, delaktighet och samverkan i arbetet med lärande för hållbar utveckling

Inom detta område granskas i vilken utsträckning rektorn styr skolans arbete med lärande för hållbar utveckling, så att det präglar utbildningen i sin helhet. Det omfattar hur styrningen främjar en gemensam förståelse om vad lärande för hållbar utveckling är, delaktighet och ett gemensamt ansvarstagande hos lärarna. Det inkluderar också att det finns strukturer för samverkan mellan lärare för ämnesövergripande samarbeten. Vidare granskas om lärande för hållbar utveckling genomsyrar hela skolans verksamhet, genom att det förekommer aktiviteter som berör andra delar av utbildningen än själva undervisningen. Skolinspektionen granskar även om rektors styrning möjliggör samverkan med det omgivande samhället så att det skapas autentiska lärmiljöer som gör att de komplexa hållbarhetsfrågorna ges ett aktuellt sammanhang för eleverna. För att vara en del av skolans utvecklingsarbete behöver arbetet med lärande för hållbar utveckling följas upp på ett systematiskt sätt.

Skolinspektionen bedömer att arbetet vid skolenheten inom bedömningsområdet behöver utvecklas.

Skolinspektionens granskning visar sammanfattningsvis att rektors styrning till viss del ger lärarna förutsättningar för ansvarstagande, inflytande, initiativtagande och samverkan. Skolan tillvaratar till viss del kompetens hos övrig personal i arbetet med lärande för hållbar utveckling och möjliggör autentiska lärmiljöer genom kontakt med det omgivande samhället. När det gäller uppföljning av arbetet med lärande för hållbar utveckling gör skolan detta i viss utsträckning genom elevenkäter som bland annat omfattar elevernas upplevda delaktighet och inflytande. Dock finns i övrigt ingen systematisk utvärdering eller uppföljning av arbetet med lärande för hållbar utveckling. Granskningen visar vidare att det saknas en gemensam förståelse för hur skolan ska arbeta med lärande för hållbar utveckling som omfattar syftet med arbetet, dess innehåll och form. Eftersom en gemensam förståelse saknas finns det heller ingen riktning för arbetet med lärande för hållbar utveckling som alla lärare, elever och rektor kan arbeta tillsammans mot.

Det saknas en gemensam förståelse för hur skolan ska arbeta med lärande för hållbar utveckling

Skolinspektionens granskning visar att det på skolan saknas en gemensam förståelse för vad arbete med lärande för hållbar utveckling innebär. Rektorn säger att det finns delar av personalen som har väldigt god förståelse men det finns även personal som inte har det. Rektorn berättar att det framförallt är lärarna i de samhällsorienterade ämnena som har förståelse för begreppet genom att lärande för hållbar utveckling kontinuerligt behandlas i de ämnena och att de lärarna på egen hand tagit initiativ för att fortbilda sig och/eller att det har funnits i deras grundutbildning. För andra lärare, däremot, finns inte den breda förståelsen för vad lärande för hållbar utveckling innebär och det har inte heller behandlats i deras utbildning, enligt rektorn. Flera lärare säger också att det inte finns en gemensam förståelse på skolan vad lärande för hållbar utveckling innebär. De berättar vidare att de inte har arbetat gemensamt kring begreppet och inte att de inte haft någon styrning i hur de ska arbeta, utan att de på egen hand i undervisningen har arbetat med de olika åsikter, perspektiv och idéer som kan finnas i frågor om hållbar utveckling.

Lärare ges till viss del förutsättningar för ansvarstagande, inflytande, initiativtagande och samverkan

Granskningen visar att rektors styrning ger lärare visst utrymme till ansvarstagande, inflytande och initiativtagande i arbetet med lärande för hållbar utveckling. Lärarna berättar att skolan har utvecklingsmöten (UVM) där de ibland på eget initiativ och ibland styrt från skolledningen har viss möjlighet att diskutera och planera större samarbeten som har bäring på lärande för hållbar utveckling. Bland annat har projekt som handlade om prao under pandemin arbetats med inom ramen för denna samverkan. I det projektet, berättar lärarna, styrde skolledningen upp en framtidsvecka med fokus på företagsamhet med många olika aktörer inbjudna. Det har lett till att lärarna arbetat fram en plan där de plockat upp flera av dessa delar som rektorerna initierade under projektet och som kommer vara med i planeringen framöver. Rektorn berättar att UVM bidrar till att lärarna i olika sammanhang möts för att kunna utveckla samarbeten och utveckla det ämnesöverskridande arbetet. Lärarna kan påverka innehållet och samarbetet på olika sätt. Rektorn berättar att tanken framöver är att rikta arbetet i UVM mot lärande för hållbar utveckling.

Lärarna uttrycker i intervjuerna och i den inskickande dokumentationen en önskan om mer ämnesövergripande arbete. Lärarna menar att det skulle skapa en helhetsbild som skulle vara gynnsam för elevernas lärande och som skulle leda till ökade kunskaper. Dock finns det inte alltid tid att planera för detta, enligt lärarna. Lärarna berättar att UVM visserligen öppnar för möjligheter för att de ska kunna initiera ämnesövergripande arbeten även om, som lärarna berättar, organisationen i stort på skolan inte är utformad för att ämnesövergripande arbetsområden ska kunna bli

en regelbunden verklighet. Lärarna berättar att om det ska bli ett ämnesövergripande arbetssätt behövs mer planeringstid än vad som finns i nuvarande struktur. Ett schemabrytande arbete påverkar hela skolan och de berättar att det inte är så många sådana arbetsområden på grund av att organisationen ser ut som det gör.

Det finns dock exempel på ämnesövergripande arbete på skolan. Lärarna berättar att i årkurs 7 arbetar eleverna ämnesövergripande med trygghet och i årskurs 8 handlar det om sex och samlevnad. Niorna har ett ämnesövergripande arbete som kallas "Sikta mot framtiden" med olika arbetsintervjuer och undervisning i hur man söker jobb.

Skolenheten involverar i viss utsträckning övriga personalgrupper i arbetet med lärande för hållbar utveckling

Granskningen visar att skolenheten i viss utsträckning tillvaratar kompetens och erfarenhet hos annan personal än lärare i arbetet med lärande för hållbar utveckling.

Lärarna berättar att matsalspersonalen arbetar med att minska matsvinnet och att de väger allt som kastas och att det presenteras på en skylt för eleverna hur mycket matsvinn det blir på skolan. Det blir som en tävling för eleverna och ett sätt att motivera eleverna att inte slänga så mycket mat, säger lärarna. Lärarna berättar att de tar upp frågorna kring matsvinn på lektionerna och hoppas att det på så vis blir ett lärande för eleverna. Vidare finns det matråd som eleverna deltar i och som leds av matsalspersonalen på skolan. Eleverna berättar att de får diskutera om varför matsedeln ser ut som den gör och att de till viss del får vara med och påverka vilken mat som serveras. Matbespisningen gör även matlådor på överbliven mat som sedan säljs till elever och personal, berättar lärarna. Detta blir också en del av arbetet för hållbar utveckling och ett lärande för eleverna, menar lärarna.

Lärarna berättar också att städpersonalen påbörjat en mer miljömässig och hållbar sopsortering där de satt upp behållare på skolan där man sopsorterar och att förståelsen för det också kommer eleverna till del genom att det samtalas om på lektionerna varför man ska arbeta med miljöfrågor på skolan. Vidare, berättar rektorn, genomförs årliga temadagar där elevhälsan och studie- och yrkesvägledaren är involverade i det elevnära arbetet på olika sätt. I år kommer arbetet rikta sig mot samtycke, jämställdhet och hur vi ska vara mot varandra. Det menar rektorn, är kopplat till arbetet med lärande för hållbar utveckling. Rektor uttrycker att det handlar om att skapa en förståelse för hur vi kan vara mot varandra hur vi kan bidra till att få ett bra samhälle långsiktigt.

Eleverna ges delaktighet i autentiska lärmiljöer i det omgivande samhället

I granskningen framkommer vidare att rektors styrning möjliggör ett utbyte och en kontakt med det omgivande samhället i arbetet med lärande för hållbar utveckling. Rektorn berättar om att hen organiserar och skapar förutsättningar för att skolan

ska ha kontakt med det närliggande samhället. Rektorn och lärarna berättar om flera olika samarbeten som förekommer på skolan, bland annat om den årligen återkommande skogsdagen som arrangeras i samarbete med kommunens gymnasieskola och de lokala skogsbolagen. Samarbetet ska enligt rektor bidra till en förståelse för vilken påverkan skogsbruket har för samhället och vad det faktiskt innebär att arbeta inom skogsnäringen. Ett annat samarbete, som dock befinner sig i en utvecklingsfas, är samarbetet med Ung Företagsamhet som enligt rektorn bland annat ska bidra till hur skolan kan arbeta för en ökad förståelse för arbetslivet, motivation för studier och förståelse för hur olika livsvillkor påverkar människor. I projektet ingår lärare från skolan, kommunens gymnasieskola samt skolans studie- och yrkesvägledare. Vidare berättar lärarna att de har ett utbyte och ett samarbete med en pensionärsorganisation och eleverna har som uppdrag att bjuda in pensionärer till skolan för att bygga broar över generationsgränserna. En lärare berättar också om ett tidigare samarbete med ett lokalt företag där eleverna hjälpte till att tillverka dörrar som skulle finnas på skolan. Arbetet involverade också elevrådet som ordnade omröstningar om hur dörrarna skulle se ut.

Skolan har i vissa delar en systematisk uppföljning av arbetet med lärande för hållbar utveckling

Skolinspektionens granskning visar att skolan till viss del följer upp arbetet med lärande för hållbar utveckling. Det framkommer i granskningen att elevers delaktighet och inflytande följs upp genom elevenkäter och utvärderingar och att det finns ett jämställdhetsperspektiv i uppföljningen. Rektorn uppger i informationsinhämtningen att olika uppföljningar, exempelvis att stärka ämneslagens samverkan och likvärdigheten i ämnesundervisningen, sker genom skolans systematiska kvalitetsarbete via den regelbundna samverkan som sker mellan ämneslag, arbetslag och utvecklingsmöten där också rektor deltar. Rektorn berättar vidare att framgent kommer, i det systematiska kvalitetsarbetet, ett fokus att ligga på lärande för hållbar utveckling och framförallt hur skolan kan stärka ämnesöverskridande samarbeten. Vidare säger rektorn att skolledningen har kontinuerliga uppföljande samtal med skolans förstelärare avseende de specifika läsårs mål, exempelvis det närvarofrämjande arbetet eller genuspedagogik som gäller för verksamheten i stort. I det arbetet riktas fokus på vilka effekter de hittills kunnat se av arbetet men att eftersom skolan inte har någon uttalad plan eller uppsatta mål för arbetet med lärande för hållbar utveckling sker inte någon annan systematisk uppföljning av detta.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom bedömningsområdet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Rektorn behöver utveckla arbetet med att skapa en gemensam förståelse för hur skolan ska arbeta med lärande för hållbar utveckling så att den omfattar alla lärare och att arbetet därmed kan genomsyra utbildningen i sin helhet.

Skolinspektionens granskning visar att det saknas en gemensam förståelse för hur skolan ska arbeta med lärande för hållbar utveckling. Det fattas en samsyn som omfattar hela skolan gällande såväl innehåll som formerna för utbildningen samt syftet med lärandet, att utveckla elevernas handlingskompetens. Eftersom en gemensam förståelse saknas finns det heller ingen riktning för arbetet med lärande för hållbar utveckling som alla lärare, elever och rektor kan arbeta tillsammans mot.

För att lärande för hållbar utveckling ska kunna bedrivas på ett framgångsrikt sätt som bidrar till elevernas handlingskompetens behöver lärande för hållbar utveckling genomsyra utbildningen i sin helhet. Lärande för hållbar utveckling kännetecknas av ämnesövergripande frågor och ett lärande som relaterar till övergripande läroplansmål såsom kritiska förhållningssätt, reflektion kring värdegrund, demokratiska arbetssätt och delaktighet och inflytande från eleverna¹. Lärande för hållbar utveckling bör därför ses om en prioriterad uppgift för samtliga lärare och inte vara avhängigt lärarnas eget intresse eller endast förekomma i vissa ämnen. En grundläggande utgångspunkt för arbetet är att det finns en gemensam förståelse för vad lärande för hållbar utveckling är och hur skolan ska arbeta med det. Att förståelsen är gemensam innebär att den är välkänd bland alla lärare och att de känner sig trygga med vad det innebär för deras egen undervisning och yrkesutövning. Om ansvaret tillskrivs enskilda individer utan stöd från en gemensam förståelse är det svårt att omsätta lärdomar till förändringar i hela organisationen. Risken är stor att individuella ansträngningar blir kortlivade projekt som bara existerar i enskilda ämnen eller enstaka klasser.²

Skolinspektionen rekommenderar därför rektor att bygga upp och upprätthålla en gemensam förståelse för hur skolan ska arbeta med lärande för hållbar utveckling som omfattar alla lärare. Den gemensamma förståelsen bör inkludera såväl innehållet som formerna för utbildningen samt syftet att utveckla elevernas handlingskompetens. En sådan förståelse kan till exempel etableras genom att rektor möjliggör och styr diskussioner där samsyn skapas mellan lärarna vad gäller lärande för hållbar utveckling. En gemensam förståelse kan också etableras och upprätthållas genom ett kontinuerligt arbete för att göra alla lärare delaktiga i skolans arbete med lärande

¹ Skolverket (2018). Kunskapsöversikt över arbetet med lärande för hållbar utveckling i skolväsendet. Rapport. Dnr 51.3-2018:947.

² Mogren, A. (2019). Guiding principles of transformative education for sustainable development in local school organisations: Investigating whole school approaches through a school improvement lens (Doctoral dissertation, Karlstads universitet).

för hållbar utveckling. Även kompetensutveckling kan bidra till en gemensam förståelse av lärande för hållbar utveckling (se nedan).

Lärares kunskaper om lärande för hållbar utveckling i utbildningen

Inom detta område granskar Skolinspektionen i vilken utsträckning lärare ges den kompetensutveckling som de behöver för att kunna arbeta med lärande för en hållbar utveckling. Detta förutsätter att rektorn har tagit reda på behovet och utifrån det erbjudit relevant kompetensutveckling.

För att lärarna med god kvalitet ska kunna arbeta och uppnå syftet med lärande för hållbar utveckling krävs det att lärarna har kunskaper om vad lärande för hållbar utveckling innebär. Det betyder att de har kännedom om de globala målen i Agenda 2030 och de nationella miljömålen som de ser som mest relevanta för sin undervisning. Det betyder också att de har kunskaper om de tre olika dimensionerna³ av hållbar utveckling och hur dessa dimensioner hänger ihop och påverkar varandra (holism) samt att de uppmärksammar och reflekterar över hur pedagogiska dilemman kan hanteras.

Skolinspektionen bedömer att arbetet vid skolenheten inom bedömningsområdet behöver utvecklas.

Skolinspektionens granskning visar sammanfattningsvis att rektorn inte har kartlagt behoven av kompetensutveckling inom lärande för hållbar utveckling bland lärarna. Det har heller inte förekommit någon sådan fortbildning under de senaste åren. Lärarna uttrycker i intervju att de har viss kännedom om Agenda 2030 och de svenska miljömålen och till viss del kännedom om de tre hållbarhetsdimensionerna. Granskningen visar vidare att lärarna identifierat pedagogiska utmaningar som uppstått i arbetet med lärande för hållbar utveckling.

Rektorn har inte kartlagt behovet av kompetensutveckling inom lärande för hållbar utveckling

I granskningen framkommer att rektorn inte har kartlagt behoven av kompetensutveckling inom lärande för hållbar utveckling och att lärarna inte har fått någon kompetensutveckling relaterad till lärande för hållbar utveckling. Lärarna säger de behöver mer kompetensutveckling i ämnet och det skulle vara bra om de hade en gemensam plattform på skolan i ämnet. Lärarna berättar att de har utvecklingsmöten där de jobbar i grupper med olika fortbildningsprojekt men att de inte har haft

³ De tre dimensionerna är ekonomiska, sociala/kulturella och miljömässiga/ekologiska

fortbildningsinsatser som har bäring på lärande för hållbar utveckling. Rektorn berättar att hen inte gjort någon generell kartläggning av kompetensutvecklingsbehoven på skolan. Rektorn berättar vidare att under vårterminen 2022 kommer en gemensam ledardag hållas i slutet av april där kommunens ledare fokuserar på hur de ska arbeta mot Agenda 2030. I samband med denna ledardag kommer barn- och utbildningsförvaltningen skapa en gemensam handlingsplan för arbetet. Bland annat ska Skolverkets kompetensutvecklingsmodul om lärande för hållbar utveckling ingå som en del i skolans handlingsplan, berättar rektorn.

Lärarna uppger sig ha viss kännedom om Agenda 2030 och de olika hållbarhetsdimensionerna samt att de identifierat dilemman som kan uppstå i arbetet med lärande för hållbar utveckling

Lärarna uppger att de har viss kännedom om Agenda 2030 och i den inskickande dokumentationen ges exempel på hur lärarna arbetar med de globala målen och de nationella miljömålen som de ser som mest relevanta för sin undervisning. Bland annat beskrivs hur mål 12 - hållbar konsumtion och produktion - tas upp i undervisningen. Uppgiften går ut på att eleverna ska skriva om hur handeln har utvecklats över tid, vad dagens handel får för konsekvenser för människa, samhälle och natur samt vad på vad som kan göras för att få en ekologiskt hållbar handel. Flera av lärarna svarar dock att de inte har så god kännedom om de globala målen i detaljform utan mer på en övergripande nivå. Vidare berättar en lärare i de naturorienterande ämnena att eleverna har jobbat med att lära sig om Sveriges 16 miljömål och de har diskuterat vad som kännetecknar en bra miljö. De har också diskuterat vad man kan göra som enskild, vad man gör på skolan och vad kommunen gör för att nå miljömålen. Gällande de tre dimensionerna av lärande för hållbar utveckling berättar några lärarna att det finns en kännedom om de olika perspektiven och i den inskickade dokumentationen ges exempel på hur de olika perspektiven behandlas i undervisningen. Exempelvis tas frågor kring den rika världens överkonsumtion, elektroniksopor och vad vi kan göra för att minska handeln och/eller förändra vår användning av planetens resurser upp i undervisningen, även om det, som lärarna uttrycker det, är en svårighet att förmedla att hållbarhet inte bara handlar om klimat.

Granskningen visar vidare att lärarna identifierat pedagogiska dilemman som kan uppstå i arbetet med lärande för hållbar utveckling. Både i informationsinhämtningen och i intervjuer framkommer att frågan om exempelvis global uppvärmning och utsläpp av växthusgaser kan vara ganska infekterad mellan vissa elever. Det kan göra att diskussionerna låser sig, beskriver lärarna. Lärarna beskriver i den inskickade dokumentationen att eleverna har svårt att se frågan om hållbarhet från olika perspektiv, de ser ibland frågor om miljön som ett personligt påhopp på deras intressen, till exempel när det handlar om skoter- och A-traktorkörning. Rektorn

berättar att det förs regelbundna samtal om vilka olika diskussioner som kan uppstå i elevgrupperna.

Identifierat utvecklingsområde

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet inom området bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande:

- Rektorn behöver kartlägga vilket behov av kompetensutveckling inom lärande för hållbar utveckling som finns bland samtliga lärare samt erbjuda kompetensutveckling utifrån vad kartläggningen visar.

Granskningen visar att rektorn inte har kartlagt behoven av kompetensutveckling inom lärande för hållbar utveckling bland lärarna och att de inte heller har fått någon kompetensutveckling inom området.

Rektor behöver därför utveckla arbetet med att kartlägga behovet av och erbjuda relevant kompetensutveckling för lärarna inom lärande för hållbar utveckling. För att lärarna med god kvalitet ska kunna arbeta med och uppnå syftet med lärande för hållbar utveckling krävs det att lärarna har kunskaper om vad lärande för hållbar utveckling innebär och hur de praktiskt kan arbeta med lärande för hållbar utveckling utifrån de didaktiska aspekterna innehåll (vad), form (hur) och syfte (varför). Lärarna behöver ha kännedom om de globala målen i Agenda 2030 och de nationella miljömålen som de ser som mest relevanta för sin undervisning. Vidare behöver de ha kunskaper om de tre olika dimensionerna⁴ av hållbar utveckling och hur dessa dimensioner hänger ihop och påverkar varandra (holism). Rektor har enligt läroplanen ett särskilt ansvar för att skolpersonalen får kännedom om de internationella överenskommelser som Sverige har förbundit sig att beakta i utbildningen samt att personalen får den kompetensutveckling som krävs för att de professionellt ska kunna utföra sina uppgifter.⁵

Skolinspektionen rekommenderar därför rektorn att genomföra en kartläggning av behovet av kompetensutveckling inom lärande för hållbar utveckling bland lärarna och vidta adekvata åtgärder utifrån kartläggningens resultat. Kompetensutveckling kan också bidra till en gemensam förståelse av lärande för hållbar utveckling (se ovan).

Elevernas möjlighet till delaktighet och inflytande i de delar av utbildningen som berör hållbar utveckling

⁴ De tre dimensionerna är ekonomiska, sociala/kulturella och miljömässiga/ekologiska

⁵ Lgr 11, 2 Övergripande mål och riktlinjer, 2.8 Rektorns ansvar.

Inom detta område granskar Skolinspektionen i vilken utsträckning eleverna ges möjlighet till delaktighet och inflytande i frågor som berör lärande för hållbar utveckling. Det omfattar i vilken utsträckning eleverna involveras på ett konkret sätt i undervisningen och utbildningen som rör lärande för hållbar utveckling. För att inflytandet ska vara reellt behöver flickor och pojkar stimuleras till att ta aktiv del i planering och utvärdering av undervisningens arbetssätt, arbetsformer och innehåll samt andra aktiviteter i utbildningen.

I detta ingår också i vilken utsträckning eleverna får möjligheter att tränas i att göra medvetna etiska ställningstaganden och att flickor och pojkar upplever autenticitet i undervisningen genom att den tar upp problem som känns angelägna för dem. Elevernas ställningstaganden ska få bygga på såväl kunskaper som vad de moraliskt vill värna om.

Slutligen omfattar området i vilken utsträckning utbildningen präglas av ett kritiskt och pluralistiskt förhållningsätt där en mångfald av åsikter, värden och perspektiv används för att belysa hållbarhetsfrågor. I det ingår att alla får säga sin mening, att åsikter tillåts stå i konflikt med varandra och att flickors och pojkars tankar och idéer tas på allvar. En utgångspunkt i ett pluralistiskt perspektiv är att undervisningen startar i elevernas samtal och att undervisningen synliggör olika perspektiv och värdekonflikter i hållbarhetsfrågor.

Skolinspektionen bedömer att arbetet vid skolenheten i årskurserna 7-9 inom det granskade bedömningsområdet fungerar väl och har inte identifierat något utvecklingsområde.

Skolinspektionens granskning visar sammanfattningsvis att eleverna ges möjligheter till delaktighet och inflytande i undervisning och utbildning. Granskningen visar också att eleverna får göra etiska ställningstaganden i undervisningen och eleverna ges möjlighet att bearbeta och arbeta med frågor som engagerar dem och berör deras liv. Eleverna ges också möjlighet att bidra till fördjupade diskussioner där allas tankar och idéer tas på allvar, med olika perspektiv och värdekonflikter närvarande.

Eleverna ges möjligheter till delaktighet och inflytande i undervisningen och i utbildningen.

Av Skolinspektionens granskning framgår att eleverna ges inflytande i undervisning och utbildning och möjlighet att utveckla förtrogenhet med demokratiska arbetsformer. Lärarna beskriver att eleverna har elevråd och klassråd även om arbetet i elevrådet till stor del legat nere under pandemin. Lärarna säger att Sveriges Elevråd har haft en kickoff med eleverna för att dra igång arbetet med elevrådet igen. De

berättar också att de har elevskyddsombud på skolan som går skydds- och trygghetsronder med rektor och skyddsombud. Lärarna beskriver vidare exempel på elevinflytande där eleverna påverkat så att idrottshallen blev renoverad. Det togs upp via elevrådet och elevernas synpunkter skickades till politikerna. Eleverna önskade även förändrade öppettider på fritidsgården, vilket också blev en verklighet. Eleverna berättar också att elevrådet finns till för att eleverna ska vara med och ha inflytande över skolan. Om det är något som ska fixas eller förändras på skolan så tar man upp det på elevrådet, säger eleverna. Vidare berättar lärarna att eleverna också har kunnat påverka och förändra provscheman. Rektorn berättar att hen deltar på elevrådsmötena och att det är viktigt att eleverna känner att de kan påverka och att de har ett reellt inflytande, exempelvis kan man diskutera med eleverna om hur en temadag ska läggas upp.

Eleverna berättar att de ges delaktighet och inflytande i undervisningen. I svenskan, berättar eleverna, får de ofta välja vad de ska skriva om och i vilken form, till exempel en faktatext eller en argumenterande text. Inom de samhällsorienterade ämnena, berättar eleverna, får de regelbundet svara på frågor om hur man lär sig bäst själv. Eleverna berättar att de upplever att lärarna är ganska samspelta med vilket inflytande eleverna kan ges. Lärarna berättar också i intervjuerna att de till exempel, när de inleder ett arbetsområde, börjar med att ställa frågor om hur eleverna vill arbeta, i vilka arbetsformer och examinationsformer som de föredrar. Lärarna berättar att de tillsammans med eleverna gemensamt kommer fram till hur arbetet kan läggas upp.

Eleverna får möjlighet att göra etiska ställningstaganden och undervisningen präglas av ett kritiskt och pluralistiskt förhållningssätt

Av Skolinspektionens granskning framgår att eleverna ges möjligheter att i undervisningen göra etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar och även arbeta med frågor som engagerar dem. Lärarna berättar att de försöker att utmana elevernas tankar och ge dem hopp om att de kan förändra världen. Det är viktiga diskussioner och det gör att eleverna blir engagerade, säger lärarna. Lärarna säger också att de vill ge eleverna en positiv framtidssyn och en tro på att de kan förändra världen och lösa klimatfrågan - men samtidigt behöver de ge en realistisk syn på världen. Rektorn berättar att lärarna diskuterar olika samhällsaktuella frågor med eleverna utifrån olika perspektiv. Rektorn exemplifierar med att klasserna har haft diskussioner om hur vi i Sverige ska förhålla oss till kriget i Ukraina. Hon berättar att samtiden engagerar och skapar oro i många elevgrupper och att lärarna adresserar frågeställningarna till eleverna. Lärarna berättar också om att de pratar om hur vi i Sverige kan förhålla oss till kriget, vad Sverige som nation kan göra och att Sverige skickar vapen till Ukraina. De berättar också om att de diskuterat, både i grupper och i helklass med eleverna om Sverige ska gå med i Nato eller ej. Det har varit svåra frågor att prata med eleverna om, där det inte varit några självklara

svar, säger lärarna. Eleverna säger i intervjuerna att de i få möjlighet att ta ställning i svåra frågor såsom fattigdom i världen, varför rika länder skickar sopor till fattiga länder och köttkonsumtion. Eleverna berättar att det blir diskussioner i klassen när de pratar om dessa frågor och att olika uppfattningar och perspektiv förs fram. Eleverna berättar att det förs debatter, till exempel som en övning i svenskämnet, om olika valfria frågor, där eleverna ska lära sig att uttrycka en åsikt. De berättar vidare att det förs diskussioner i klasserna om frågor som engagerar dem och som berör deras liv. Ett exempel är, som lärarna tidigare nämnde, bränslepriser. Då blir det en stor diskussion, berättar eleverna, många kör A-traktorer på skolan och alla har inte råd med elbil.

Granskningen visar vidare att eleverna ges möjlighet att bidra till fördjupade diskussioner där allas tankar och idéer tas på allvar. Lärarna berättar att de har högt i tak och att eleverna ger uttryck för sina tankar och åsikter. Det uppstår naturliga diskussioner i klassrummet där det samtalas om allt från främlingsfientlighet till källsortering, berättar lärarna. Rektorn berättar att skolan arbetar med att alla ska kunna komma till tals. Lärarna arbetar med olika metoder, till exempel har de inte så mycket helklassdiskussioner för att ge alla elever förutsättningar att bryta sammanhang och att diskutera och lyfta en åsikt. Eleverna berättar att det blir diskussioner i klasserna om olika frågor som berör dem, exempelvis om skoterkörning, klimatavtryck, plastbestick i bispisningen och om kriget i Ukraina. Alla får ha sin åsikt, alla får tycka vad man vill, bara det inte är kränkande, säger eleverna.

På Skolinspektionens vägnar

I den slutgiltiga handläggningen av ärendet har även utredare Camilla Ekman och Ann Edvinsson deltagit.

X Mimmi Delsing

Beslutsfattare
Signerat av: Mimmi Delsing

X Ola Cederblad

Föredragande
Signerat av: Ola Cederblad

Bilaga 1: Bakgrundsuppgifter

Granskningsintervjuer har genomförts på Hammarskolan enhet A-B den 1-3 mars 2022 av utredarna Ola Cederblad och Camilla Ekman.

Vännäs kommun ligger i Västerbottens län. Hammarskolan är kommunens högsta-dium. Hammarskolan är uppdelad i två skolenheter; A-B och C-D som leds av varsin rektor. Skolan har 287 elever varav A-B har 155.

Bilaga 2: Underlag för bedömning tematisk kvalitetsgranskning

Vid granskningstillfället inhämtas information om såväl styrkor som utvecklingsområden inom verksamheten. Bedömningarna i detta beslut grundar sig på:

- Tre gruppintervjuer med elever i årskurserna 7-9.
- Tre gruppintervjuer med lärare.
- En intervju med rektor.
- Dokumentstudier. Dels de dokument som begärts in från huvudmannen och skolan samt den officiella statistik som finns att tillgå om den aktuella skolan.

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens protokoll från granskningstillfället för faktakontroll.

Bedömningsområden

Som underlag för bedömningarna har Skolinspektionens utredare använt sig av framtagna kvalitetskriterier, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet.

Inom respektive område granskas följande:

Bedömningsområde A: Rektors styrning för samsyn, delaktighet och samverkan i arbetet med lärande för hållbar utveckling

- Rektor och lärare har en gemensam förståelse kring hur skolan ska arbeta med lärande för hållbar utveckling, till exempel genom en pedagogisk helhetsidé.
- Rektors styrning ger lärarna utrymme till ansvarstagande, inflytande och initiativtagande i relation till skolans arbete med lärande för hållbar utveckling.
- Lärarna har goda förutsättningar för samverkan i planering, genomförande och utveckling av undervisningen gällande lärande för hållbar utveckling. Lärarna upplever sig också ha goda möjligheter att ta hjälp av sina kollegor för att hantera dilemman eller för att utveckla sin undervisning.
- Det förekommer aktiviteter som berör lärande för hållbar utveckling som involverar och tar tillvara erfarenheter och kompetens hos övriga personalgrupper i skolan. Aktiviteterna berör inte enbart undervisningen, utan också andra delar av utbildningen.
- Rektors styrning möjliggör ett utbyte och en kontakt med det omgivande samhället i arbetet med lärande för hållbar utveckling.

- Arbetet med lärande för hållbar utveckling följs upp inom ramen för skolans systematiska kvalitetsarbete. I uppföljningen finns ett jämställdhetsperspektiv.

Bedömningsområde B: Lärares kunskaper om lärande för hållbar utveckling i utbildningen

- Lärarna bedömer att de har god kännedom om de globala målen i Agenda 2030 och de nationella miljömålen som de ser som mest relevanta för sin undervisning.
- Lärarna bedömer att de har goda kunskaper om de tre olika dimensionerna, dvs ekonomiska, sociala/kulturella och miljömässiga/ekologiska av hållbar utveckling. Undervisningen om lärande för hållbar utveckling behandlar hållbar utveckling utifrån ett holistiskt perspektiv där dimensionerna integreras.
- Lärarna kan ge exempel på pedagogiska utmaningar inom ramen för lärande för hållbar utveckling. Konkret innebär det till exempel att de kan redogöra för något dilemma de har identifierat och hur de hanterar det.
- Lärare ges den kompetensutveckling som de behöver för att kunna arbeta med lärande för en hållbar utveckling.

Bedömningsområde C: Elevernas möjlighet till delaktighet och inflytande i de delar av utbildningen som berör hållbar utveckling

- Eleverna ges genom aktiv delaktighet möjlighet att utveckla förtroenden med demokratiska arbetsformer. Såväl flickor som pojkar ger uttryck för att de har möjlighet att bidra till hållbar utveckling genom att vara med och påverka.
- Eleverna upplever att undervisningen ger dem möjlighet till medvetna etiska ställningstaganden grundade på kunskaper om mänskliga rättigheter och grundläggande demokratiska värderingar samt personliga erfarenheter. Såväl flickor som pojkar får möjlighet att bearbeta och arbeta med frågor som engagerar dem och berör deras liv.
- Eleverna upplever att undervisningen präglas av ett kritiskt och pluralistiskt förhållningssätt. Såväl flickor som pojkar ges möjlighet att bidra till fördjupade diskussioner där alla tankar och idéer tas på allvar. Eleverna upplever att undervisningen kännetecknas av att det oftast finns olika perspektiv och intressekonflikter och att lärandet i låg utsträckning handlar om att hitta ett enda rätt svar.

Mer information om kvalitetsgranskningen finns på Skolinspektionens hemsida:
[Skolors arbete med lärande för hållbar utveckling \(skolinspektionen.se\)](https://skolinspektionen.se)

Bilaga 3: Författningsstöd

Bedömningsområde A

Författningsstöd

1 kap. 4-5 §§, 2 kap. 9-10 §§ samt 4 kap. 4-7 och 14 §§ skollagen (2010:800)

Förordning om läroplan för grundskolan, förskoleklassen och fritidshemmet (SKOLFS 2010:37) inklusive kursplaner i grundskolans ämnen (Lgr 11)

Särskilt i Lgr 11 inom detta bedömningsområde;

1 Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande värden, Skolans uppdrag och Varje skolas utveckling

2 Övergripande mål och riktlinjer, 2.1 Normer och värden, 2.2 Kunskaper, 2.3 Elevernas ansvar och inflytande, 2.6 Skolan och omvärlden, 2.8 Rektorns ansvar

Skolverkets föreskrifter om kunskapskrav för grundskolans ämnen (SKOLFS 2011:19)

Bedömningsområde B

Författningsstöd

1 kap. 4-5 §§, 2 kap. 9-10 och 34 §§ skollagen

Lgr 11

Särskilt i Lgr 11 inom detta bedömningsområde;

1 Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande värden, Saklighet och allsidighet, Skolans uppdrag och Varje skolas utveckling

2 Övergripande mål och riktlinjer, 2.1 Normer och värden, 2.2 Kunskaper, 2.3 Elevernas ansvar och inflytande, 2.8. Rektorns ansvar

Skolverkets föreskrifter om kunskapskrav för grundskolans ämnen

Bedömningsområde C

Författningsstöd

1 kap. 4-5 §§, 4 kap. 9 och 13 §§ skollagen

Lgr 11

Särskilt i Lgr 11 inom detta bedömningsområde;

1 Skolans värdegrund och uppdrag, Grundläggande värden, Saklighet och allsidighet, En likvärdig utbildning, Rättigheter och skyldigheter, Skolans uppdrag, God miljö för utveckling och lärande

2 Övergripande mål och riktlinjer, 2.1 Normer och värden, 2.2 Kunskaper, 2.3 Elevernas ansvar och inflytande, 2.6 Skolan och omvärlden, 2.8. Rektorns ansvar

Skolverkets föreskrifter om kunskapskrav för grundskolans ämnen

Bilaga 4: Mall för huvudmannens redovisning

Detta formulär kan användas som stöd för er när ni redovisar hur ni har arbetat med de utvecklingsområden som Skolinspektionen har identifierat i samband med den regelbundna kvalitetsgranskningen.

Redovisningen av vidtagna åtgärder ska fastställas av huvudmannen.

Utvecklingsområde: Rektorn behöver utveckla arbetet med att skapa en gemensam förståelse för hur skolan ska arbeta med lärande för hållbar utveckling så att den omfattar alla lärare och att arbetet därmed kan genomsyra utbildningen i sin helhet.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:
Beskriv hur skolenhetens/verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:
En viktig del i Skolinspektionens arbete är att ta del av elevernas synpunkter om sin skolsituation i våra utredningar. Vi skulle därför vilja veta om ni återkopplat vårt beslut till eleverna och i så fall på vilket sätt?

Utvecklingsområde: Rektorn behöver kartlägga vilket behov av kompetensutveckling inom lärande för hållbar utveckling som finns bland samtliga lärare samt erbjuda kompetensutveckling utifrån vad kartläggningen visar.
Redovisa vilka åtgärder som genomförts:

Beskriv hur skolenhetens/verksamhetens kvalitet utvecklats avseende utvecklingsområdet:
Beskriv de effekter som eventuellt förväntas på längre sikt:
Beskriv eventuella ytterligare åtgärder som planeras:
En viktig del i Skolinspektionens arbete är att ta del av elevernas synpunkter om sin skolsituation i våra utredningar. Vi skulle därför vilja veta om ni återkopplat vårt beslut till eleverna och i så fall på vilket sätt?